

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

ZPRÁVA Z MAPOVÁNÍ STAVU **INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA SŠ A VOŠ** **VE STŘEDOČESKÉM KRAJI**

Zpracovaly: Mgr. Milada Loudová, PaedDr. Iva Matulková

Zpracováno: říjen 2018

OBSAH:

1.	ÚVOD	3
2.	POPIS SOUBORU MAPOVANÝCH ŠKOL	6
3.	ZJIŠTĚNÍ ZÍSKANÁ V MAPOVANÝCH ŠKOLÁCH	13
3.1.	Vnímání a pojetí inkluze	13
3.2.	Zkušenosti s prací se znevýhodněnými a nadanými žáky	16
3.3.	Poskytování poradenských služeb	18
3.4.	Inkluze a její vývoj v návaznosti na vyhlášku č.27/2016 Sb.	20
3.5.	Ostatní zjištění	21
4.	DOPORUČENÍ	25
4.1.	Doporučení zřizovateli/decizní sféře	25
4.2.	Doporučení vedení školy	26
4.3.	Doporučení pedagogickým pracovníkům a zaměstnancům školy	29
4.4.	Doporučení vedení a pracovníkům školských poradenských zařízení	32
5.	SHRNUTÍ A ZÁVĚR	33
6.	SEZNAM ZKRATEK	37

1. ÚVOD

Úvodem je potřeba říci, že společné vzdělávání je především vysoce kvalitním prostředím, ve kterém lze pracovat s heterogenní skupinou žáků; akceptovat různorodost pohlaví, etnicity, kultury, jazyka, sociálního prostředí, popř. věku. Inkluzivní vzdělávání tak dává možnost vytvoření „školy pro všechny“. Pokud je takové vzdělávání prováděno správně, pak je přínosem pro rozvoj dovedností a znalostí žáků jak se speciálními vzdělávacími potřebami, tak i těch intaktních.

Předpokládaný rozsah využití Krajských zpráv z mapování stavu inkluzivního vzdělávání na SŠ a VOŠ (dále většinou jen „Krajská zpráva z mapování“) je určen zejména chartou projektu P-KAP a Metodikou rovných příležitostí ve vzdělávání pro prioritní osu 3 OP VVV. V souladu s Chartou projektu P-KAP je tato zpráva určena k řízení předmětné oblasti na území krajů (například odborům školství) a zároveň jako součást metodické podpory tvorby KAP, zejména v oblasti intervence Podpora inkluze. To také koresponduje s rozsahem využití uvedeným v Metodice rovných příležitostí ve vzdělávání pro prioritní osu 3 OP VVV, která uvádí, že Krajskou zprávu z „mapování“ lze využít jako „podklad pro pracovní skupinu v Krajských akčních plánech“ (viz str. 8 Metodiky).

Krajskou zprávu z mapování lze využít případně i pro jiné činnosti spadající do působnosti krajů, nicméně je potřeba nezapomínat, že se jedná o kvalitativní rozbor situace v oblasti inkluze ve vzdělávání (viz postup zpracování zpráv níže). Nejedná se tedy o kvantitativní šetření a kvantitativní vyjádření jsou zde použita pouze pro popis zkoumaného souboru a z důvodů zachování objektivit nejsou nijak dále analyzována.

Postup zpracování Krajské zprávy z mapování

Při zpracování krajských zpráv se vychází z mapování na všech školách navštívených v období od začátku mapování do června 2018 včetně.

Celkově bylo v uvedeném období v rámci ČR osloveno 606 škol, tj. 44 % škol z aktuálního celkového počtu 1367 SŠ a VOŠ. Počet škol oslovených v rámci kraje je uveden v kapitole 2. Popis souboru mapovaných škol.

Zpráva o stavu inkluze na škole

Hlavní metodou sběru dat při mapování stavu inkluze na jednotlivých školách jsou polostrukturované individuální rozhovory s předem stanovenými okruhy témat. Tyto rozhovory jsou realizovány v každém kraji garanty inkluze, jimiž jsou lidé s vysokoškolským vzděláním v psychologii (případně ve speciální pedagogice) s rozsáhlými poradenskými zkušenostmi.

Délka rozhovoru je samozřejmě odvislá od situace v oblasti inkluzivního vzdělávání na každé škole, nicméně především z důvodu stanovených počtů škol a úvazku garanta inkluze v kraji je obvyklá délka rozhovoru cca 30 minut, kratší rozhovor bývá někdy realizován jen v případě žáka nebo jeho zákonného zástupce, a to zejména s ohledem na laické názory respondenta.

Vzhledem k velké různorodosti možností formulace otázek/okruhů a faktu, že tyto musí být vždy přizpůsobeny situaci ve škole a respondentovi, je každý okruh charakterizován jeho „mapou“. Otázky jsou kladeny z pohledu pozice respondenta, a konkrétní formulace záleží na tazateli, s cílem pokrýt co největší část „mapy“ (nejlépe celou) s ohledem na časové možnosti.

Rozhovory jsou realizovány se zástupcem vedení školy, učitelem, pracovníkem školního poradenského pracoviště a žákem nebo jeho zákonným zástupcem (popřípadě s oběma). Z tohoto důvodu je specifikované znění mapovaných okruhů ve dvou verzích – pro profesionály a laiky (žáky a zákonné zástupce).

Rozhovory jsou striktně anonymizovány, jsou podmíněny samozřejmě souhlasem respondenta a v případě žáků i informovaným souhlasem zákonného zástupce žáka (tam, kde to je relevantní).

Pro potřeby analýzy je z rozhovoru pořízen zvukový záznam (v případě, že respondent odmítne zvukový záznam, je pořízen záznam písemný ve formě poznámek). Relevantní části zvukového záznamu jsou přepsány do zvláštního dokumentu. Následně je zpracována zpráva školy, včetně doporučení pro zlepšení stavu inkluze.

Krajské zprávy z mapování

Při zpracování krajských zpráv z mapování jsou dodržovány dvě zásady, jež vycházejí z významu slovního spojení „mapování inkluze“ – při mapování jsou pozorované jevy ve zprávě zmíněny v přiměřených proporcích, tzn. často se vyskytující témata zdůrazněna oproti tématům okrajovým. Na druhou stranu jde o mapování inkluze, tzn. ani na řídce se vyskytující jevy nebo otázky se nezapomíná, stejně tak jako na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zpracování krajských zpráv znamená souhrnné zpracování výstupů jednotlivých zpráv pro školy, jejichž předmětem je kvalitativní rozbor aktuálního stavu inkluze na každé škole.

Jako důležité se jeví zmínit fakt, že mapování začalo v období, kdy v platnost vstoupila vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Původně nižší informovanost v období vstupu této vyhlášky v platnost se tak v průběhu této vlny mapování významně změnila k lepšímu, což mělo logicky za následek také změnu zjištěných výsledků v této oblasti – podrobněji viz kapitola 3. 4. Inkluze a její vývoj v návaznosti na vyhlášku č. 27/2016 Sb.

2. POPIS SOUBORU MAPOVANÝCH ŠKOL

Tato zpráva vychází z dosavadního průběhu mapování stavu inkluze na SŠ a VOŠ, v němž bylo osloveno 61 škol (40 % škol v rámci kraje).

Následující tabulky obsahují kvantitativní popis mapovaných škol, aby bylo patrné, přibližně kolik žáků bylo mapováním pokryto. Je třeba upozornit na to, že nejde o výsledek kvantitativního šetření, proto údaje v tabulkách nelze interpretovat jako statistické údaje nebo je používat pro srovnávání. Současně je nutné vzít v úvahu to, že číselné údaje sdělené vedením škol mohou být v některých případech pouze přibližné.

Celkově za kraj:

Počet žáků celkem:	9351	Abs.	%
Z toho žáci:	cizinci	144	1,5
	kulturně a sociálně znevýhodnění	502	5,4
	nadaní	149	1,6
	s SPU*	510	5,4
	s poruchami chování	102	1,0
	s PAS**	29	0,3
	se smyslovými vadami	26	0,2
	s LMP***	183	2,0
	s fyzickým postižením	24	0,2
	s kombinovanými vadami	138	1,5
	jiné	26	0,2

* Specifické poruchy učení a chování ** Poruchy autistického spektra *** Lehké mentální postižení

Problematika práce s cizinci je podrobněji uvedena v obsahu zprávy, ve Středočeském kraji je poměrně velká. Na mapovaných školách se vyskytuje vyšší procento sociokulturně znevýhodněných žáků a také žáků se SPU (5,4 %) Jak je z tabulky patrné, na mapovaných školách jsou také žáci cizinci, nadaní a s LMP. Poruchy chování se objevují

často ve vazbě na PAS, resp. Aspergerův syndrom, lze je zaměnit s nemocí, jedná se však i o jiné typy poruch chování. Smyslová a fyzická znevýhodnění jsou více akceptovatelná na středních odborných školách.

Gymnázia (obory kategorie K):

Počet žáků celkem:	2078	Abs.	%
Z toho žáci:	cizinci	34	1,6
	kulturně a sociálně znevýhodnění	0	0
	nadaní	86	4,1
	s SPU*	60	2,9
	s poruchami chování	8	0,4
	s PAS**	8	0,4
	se smyslovými vadami	6	0,3
	s LMP***	0	0
	s fyzickým postižením	2	0,1
	s kombinovanými vadami	0	0
	jiné	8	0,4

* Specifické poruchy učení a chování ** Poruchy autistického spektra *** Lehké mentální postižení

Zmapovaná gymnázia za období dvou let realizace projektu měla celkem 2078 studujících. Lze konstatovat, že tato gymnázia mají největší zkušenosti v práci s mimořádně nadanými žáky (4,1 %) a s jejich výukou. Poměrně rozsáhlou skupinou jsou žáci se SPU. Poměrně málo rozsáhlé jsou zkušenosti s poruchami chování, které na těchto výběrových školách často souvisí s Aspergerovým syndromem. Gymnázia mají i zkušenosti se smyslovými a fyzickými postiženími.

Školy poskytující střední odborné vzdělání (obory kat. J, E, H, L, M):

Počet žáků celkem:	5907	Abs.	%

Z toho žáci:	cizinci	94	1,6
	kulturně a sociálně znevýhodnění	494	8,4
	nadaní	55	0,9
	s SPU*	366	6,2
	s poruchami chování	94	1,6
	s PAS**	14	0,2
	se smyslovými vadami	15	0,2
	s LMP***	181	3,0
	s fyzickým postižením	22	0,4
	s kombinovanými vadami	34	0,6
	jiné	14	0,2

* *Specifické poruchy učení a chování* ** *Poruchy autistického spektra* *** *Lehké mentální postižení*

Z celkového počtu 5907 studujících na těchto školách, které absolvovaly během 2 let mapování inkluze, je jednoznačně nejvyšší zastoupení studujících ze znevýhodněného sociokulturního prostředí v počtu 494 (8,4 %) i přes to, že Středočeský kraj jako celek nepatří mezi sociálně vyloučené lokality v ČR

Na těchto typech škol se vyskytují zřídka PAS, vysoké zastoupení ve výši 6,2 % mají studující se SPU, 3,0 % tvoří studující s LMP a poruchy chování tvoří 1,6 % z celkového počtu studujících. Tyto školy mají zkušenosti se všemi typy znevýhodnění a zároveň i s diagnostikovaným nadáním.

Obory kategorie E

Problematika E oborů ve Středočeském kraji je úzce spjata s jednotlivými okresy a s jejich charakteristikou, s vazbami možností uplatnění absolventů těchto oborů na trhu práce. V současné chvíli lze konstatovat, že mapování bylo realizováno částečně v určitém, ne nijak cíleně zaměřeném počtu škol, a to průběžně již ve všech okresech

Středočeského kraje. E obory ovlivňují i situaci na jiných středních a vyšších odborných školách. Úzce souvisí i se sociálně vyloučenými lokalitami. Středočeský kraj je ve velké výhodě, těchto lokalit má minimální počet, neboť se jedná o nejbližší území v okolí hlavního města Prahy.

Ostatní školy (oborově významně smíšené typy škol: všeobecné a odborné smíšené typy škol; VOŠ; Praktické školy; střední školy speciálně zaměřené na žáky se SVP):

Počet žáků celkem:	1366	Abs.	%
Z toho žáci:	cizinci	17	1,2
	kulturně a sociálně znevýhodnění	8	0,6
	nadaní	8	0,6
	s SPU*	84	6,1
	s poruchami chování	0	0
	s PAS**	7	0,5
	se smyslovými vadami	5	0,4
	s LMP***	2	0,1
	s fyzickým postižením	0	0
	s kombinovanými vadami	104	7,6
	jiné	4	0,3

* Specifické poruchy učení a chování ** Poruchy autistického spektra *** Lehké mentální postižení

Vyšší odborné školy

Vyšší odborné školy (celkem 5), na kterých proběhlo mapování, nebyly samostatné subjekty a tvoří jeden subjekt společně se střední školou. Obory mezi jednotlivými úrovněmi vzdělání (SŠ a VOŠ) na sebe navazují, a to logicky v rámci svého zaměření. Z dosavadního průběhu mapování je zřejmé, že na oborech VOŠ studenty se SVP většinou neevidují a studenti nevyhledávají v tomto směru podporu. Tak tomu je pravděpodobně proto, že se jedná o vyšší stupeň vzdělání, kde je

menší počet takovýchto studentů, a také proto, že studenti takto evidováni být nechtějí, neboť své SVP ze středoškolské úrovně zvládají kompenzovat sami.

Obory kategorie E

V tabulce jsou zahrnuty dvě školy s obory E. Zmíněné obory na těchto školách studují téměř výhradně žáci s kombinovanými vadami (7,6 %). Vyšší počet žáků se SVP nacházíme také mezi žáky se SPU (6,1 %),

Praktické školy

Mapování praktických škol jako samostatných škol nebylo součástí zrealizovaného mapování.

Dvě z navštívených škol poskytují vzdělání v oborech kategorie C (Praktická škola jednoletá a dvouletá). Také ony nejsou samostatným subjektem. V těchto oborech se nejvíce vzdělávají žáci s mentálním postižením, obvykle středně těžkým.

Střední školy speciálně zaměřené na žáky se SVP

Předmětem mapování prozatím nebyly SŠ speciálně zaměřené na žáky se SVP.

Cizinci (1,2 %) jsou na výše uvedených školách zastoupeni víceméně rovnoměrně.

Obory s významně vyšším počtem „inkludovaných“ žáků:

EQF	ISCED 97	Kategorie vzdělání	Obory s významně vyšším počtem „inkludovaných“ žáků – příklady oborů	Žáci
2	2C	C	Praktické školy	LMP
		J	Nebylo v rámci mapování absolvováno	0
		E/2 roky	Všechny obory kategorie E mají významně vyšší počet žáků se SVP	LMP, SPU, tělesné a smyslové postižení
3	3C	E/3 roky	Všechny obory kategorie E mají významně vyšší počet žáků se SVP	LMP, SPU, tělesné a smyslové postižení
		H	Učební obory opravář zemědělských strojů, zedník, mechanik, opravář, prodavač kadeřník, operátor skladování, ošetřovatelka	SPU
4	3A	K	Studující gymnázií	SPU, nadání
		L/sš	Gastronomie, hotelnictví	SPU
	4A	L/nádst.	Podnikání	SPU, smyslové postižení
	3A	M	Např. Užitá fotografie, hotelnictví, laborant	SPU, PAS
6	5B	N	VOŠ samostatně nevykázaly.	0
		P	Nebylo předmětem mapování v daném období.	0

V rámci zrealizovaného mapování bylo v rámci kraje nejvíce inkludovaných zastoupeno mezi žáky s LMP, SPU, dále s tělesným a smyslovým postižením a kombinovanými vadami v E oborech dvouletých a v E oborech tříletých. Ostatní výsledky z mapování tvoří okrajovou část výstupů, za zmínku stojí vyzdvižení M oborů, kde jsou nejčastěji kromě žáků s SPU uváděni žáci s PAS.

3. ZJIŠTĚNÍ ZÍSKANÁ V MAPOVANÝCH ŠKOLÁCH

3.1. Vnímání a pojetí inkluze

Společné vzdělávání je v tomto regionu při výuce na středních a vyšších odborných školách vnímáno v rámci koncepce inkluze v souladu s aktuálně nastavenou legislativou. Toto vzdělávání v současnosti nastavuje a otevírá odlišné možnosti vnímání a přístupů k dané problematice. V mapovaných školách je toto vzdělávání přijímáno jako dvojí téma, které je odlišné v dílčích projevech a vzájemně se však úzce propojuje.

Uvedený princip je platný v rámci všech oblastí a má i určitý vývoj v čase. Z regionálního pohledu vznikají situace a přístupy, které jsou komplexně specifické pro danou středočeskou oblast v rámci celé působnosti kraje, působnosti jednotlivých okresů nebo jiným způsobem vymezeným regionálním územím.

Během dvouletého mapování stavu inkluzivního vzdělávání na SŠ a VOŠ se postupně vyvíjely názory a postoje vyučujících, informace jsou zpracovány v kapitole 3.4. (Inkluze a její vývoj v návaznosti na vyhlášku č.27/2016 Sb.) této zprávy.

Každá mapovaná škola je specifická nejen svým zaměřením, ale i specifickým vnímáním, postoji a názory. Je málo škol, kde byli názorově všichni dotazovaní v souladu. Postoj ke společnému vzdělávání před platností vyhlášky (č.27/2016 Sb.) byl na mnoha školách otevřený a aktivní, pracovalo se běžně s legislativním pojmem integrace. Vytvářely se postupně podmínky pro navazující péči o studující, na těchto školách nejsou v současnosti hraničně odlišné názory. Na některých školách je situace taková, že názory ve vztahu k inkluzi preferují pedagogové a pedagožky většinou velmi podobně a jejich současné postoje se ve vazbě na průběžné sdílení názorů a zkušeností úzce prolínají. Interní spolupráce na těchto školách je více pozitivní než negativní.

Z pohledu administrativní náročnosti je na mapovaných školách pojetí inkluze vnímáno více v negativním slova smyslu, ve vazbě inkluze a navazující legislativy se v podstatě jedná o nárůst rozšiřující agendy, která postupně zahrnuje a určitým způsobem zatěžuje všechny vyučující zpracováváním.

Inkluzi školy ve Středočeském kraji vnímají odlišně, nejedná se zde o jednotný pohled v rámci jednotlivých škol, ani o shodný pohled na inkluzi v rámci jednotlivých pracovních pozic. Lze však již nyní konstatovat, že vnímání je celkově odlišné ve vazbě na pracovní pozice a zároveň ve vazbě na počet let profesní praxe – odborné i pedagogické.

Všechny zmapované školy s inkluzí pracují, bližší je jim převážně český pojem společné vzdělávání. Názorově se neshodují ve vnímání a používání anglických pojmosloví a pojmů. Společné vzdělávání všech bez rozdílu rasy, přesvědčení a náboženství je akceptováno v plné míře. Podle dotazovaných je problematické nastavení hranice obecné, společenské i profesní roviny pro zařazení diagnostikovaných inkludovaných studujících do běžné výuky na SŠ a VOŠ. Během mapování se vyskytovala často otázka, zda se jedná o hranici duševní, hranici vzdělanostní, nebo zda lze považovat za rozdíl a hranici zařazení i to, že mezi studujícími bude vždy rozdíl v nadání, ve schopnostech a v sociokulturním prostředí.

V rámci tématu nadání byly názory vyslovovány diametrálně odlišně. Dotazovaní si často sami kladli otázky, zda může být nadaný studující zařazován do běžné třídy a daná třída mu ve výuce nestačí, nebo naopak. Všichni dotazovaní se během mapování shodli, že nadaný studující vždy potřebuje větší a náročnější péči.

Společné vzdělávání otevírá podle odpovědí dotazovaných takové možnosti, kdy se studující často zastaví na určité konkrétní vzdělanostní hranici. Další otevřenou a diskutovanou otázkou je hranice vymezující speciální vzdělávání, které vždy je a historicky bylo určeno např. pro zrakově, tělesně, sluchově postižené. Na školách často vzniká problém, jak vyřešit situaci v případě, pokud se toto vše propojí a studující se

speciálními potřebami ve výuce je na SŠ či VOŠ přijat. Následuje často situace, kdy studující vybrané studium zahájí, ale nemusí ho (ani přes maximální zajištění specifických pomůcek) kvůli náročnosti výuky vždy dokončit. Na školách po takovém předčasném ukončení studia zůstávají např. specifické pomůcky, které už pak školy pro žádného dalšího konkrétního žáka nemohou využít.

Plán inkluzivního rozvoje školy většinou zatím zcela samostatně nevytvářejí, mají však ve většině případů dostatek podkladů k dané problematice v rámci analýz. Ponejvíce je analýza tematicky zahrnována do oblasti výchovného poradenství škol.

Všechny školy nemají podle dotazovaných stejnou intenzitu podpory vedení škol.

Do popředí se stále více v rámci podmínek pro práci s inkludovanými dostávaly vztahy. Z mapování vyplynulo, že školy na mnoha místech bohužel nemají kvalitní vztahy a uspokojivou vzájemnou komunikaci, nejsou zde ani dostatečně delegovány kompetence. Dotazovaní i přesto právě v takových školách hovořili o perfektní atmosféře ve škole a o výborném kolektivu.

Za malé pracovní rodinné prostředí považovali dotazovaní i školy, které vznikly sloučením několika škol a mají vysoké počty studujících. Za ideální školu označovali primárně školu s výbornou komunikací a za sekundární označovali kvalitní vybavení a zařízení, odpovídající současným požadavkům a potřebám moderní výuky. Některé školy tyto pracovní podmínky pro výuku s inkludovanými splňovaly. Atmosféru škol všude vytváří také jejich prostředí, které je vnímáno každým jedincem už prvním vstupem do školy. V rámci mapování inkluze lze konstatovat, že zařízení a vybavení škol je v navštívených školách velice kvalitativně i kvantitativně odlišné. Někde je příjemné prostředí a modernizace je na první pohled viditelná, je citlivě provedena ve vztahu ke konkrétnímu prostředí. Bohužel v mnoha školách bylo možné se setkat s vybavením a zařízením historického typu, nábytek je mnohdy starší více než 30–40 let,

což by bylo pozitivem v případě, pokud by byl udržovaný, opravený, pěkný a plně funkční. Jen v několika školách tomu tak bylo.

Podpora zřizovatelů je podle mapování do škol nejčastěji směřována prostřednictvím vedení školy.

Dlouhodobě je na všech školách podporováno vzdělávání vyučujících, jedná se nejčastěji o podporu DVPP. Velkým problémem je časově odlišná dojezdová vzdálenost za vzděláním např. do hlavního města Prahy, do Olomouckého kraje apod.

Existenčně ohroženy se cítí školy nabízející vzdělávání v oborech kategorie „C“, nebo „E“, a to i přes to, že mají dostatek zkušeností se zaměřením na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Na těchto školách jsou názory pedagogických sborů podloženy významně vyšší mírou těchto zkušeností a zároveň ovlivněny obavou o budoucnost vzdělávání v té podobě, ve které měly speciální obory vzdělávání nezastupitelnou roli.

Závěrem lze konstatovat, že postoje vyučujících jsou často silně ovlivněny individuálními konzervativními přístupy, negativním přístupem k vývoji inkluze a k legislativě s ní související. V pedagogických sborech panují obavy ze změn a zároveň často i neochota se přizpůsobit něčemu novému.

3.2. Zkušenosti s prací se znevýhodněnými a nadanými žáky

Specifikem již zmapovaných středočeských škol jsou 2 školy, jejichž zázemí bylo v době mapování ve vězeňském prostředí, jedna škola v Jiřicích a druhá ve Vinařicích. Vstup do věznic byl bez vzájemné propojenosti a návaznosti mapování do obou škol dlouhodobě připravován, před zahájením vlastního mapování inkluze v tomto netypickém prostředí středního školství byl i legislativně schvalován.

Vyučující, kteří jsou ve školství zaměstnáni profesně delší dobu (minimálně 10 let), mají dostatek zkušeností z individuální i skupinové práce se znevýhodněnými. Připouštějí názory o svém stejném dlouhodobém přístupu ke znevýhodněným studujícím, pouze se změnou názvu péče a pomoci při individuálním přístupu.

Vzhledem ke studijním a učebním oborům jednotlivých škol se průběžně a individuálně pracuje se znevýhodněnými studujícími podle oborů a podmínek pro plnění výstupů výuky, v kraji jsou diagnostikováni i nadaní studující.

Studující se SPU jsou ve školách téměř ve všech studijních a učebních oborech, identifikace a práce s nimi na VOŠ je již složitější. Podkladem pro tyto poznatky je dlouhodobá praxe dotazovaných vyučujících.

Většina vyučujících absolvovala pedagogickou praxi. Průběžně připravují individuálně zaměřenou podporu jednotlivým studujícím, kteří jsou nějakým způsobem znevýhodnění. Dle vyjádření dotazovaných v rámci školy mezi sebou vyučující a studující vzájemně úzce spolupracují a respektují individuální tempo.

Tzv. „dys poruchy“ jsou ve všech dotazovaných školách celkově zohledňovány. Preferuje se zde vstřícnost a individuální specifický přístup, zohledňuje se tempo, způsob výkladů i procvičování. U závěrečných zkoušek se využívají PC podle doporučení v diagnostikách z odborných vyšetření. Individuálně se řeší studijní přestupy z jedné školy na školu jinou, např. z jednoho studijního oboru na jiný studijní nebo učební obor.

Odlišné jsou názory na asistenci ve výuce, protože úzce souvisí s jednotlivými typy SPU, IP atd.

Spolupráce s rodinami je na různé úrovni. Někteří rodiče často vůbec nekomunikují, nebo naopak jde o úzkou spolupráci během celého studia.

3.3. Poskytování poradenských služeb

Poradenské služby přímo na školách fungují a pracují podle individuálních potřeb jednotlivých škol. Největší aktivní zapojení je u výchovného poradenství.

Specifikem kraje jsou poradenské služby poskytované ve 2 zmapovaných vězeňských školách, kde poskytování poradenských služeb bylo v době mapování pravidelné, lze konstatovat, že podle potřeby i každodenní.

Studující se SPU mají ve školách zastoupení téměř ve všech studijních a učebních oborech, identifikace na VOŠ je již složitější. Podkladem pro tyto poznatky je dlouhodobá praxe. VOŠ nemají tak striktně nastaven systém jako SŠ.

ŠPP nejsou vždy chápána dotazovanými jako poradenská pracoviště přímo v budově školy, zaměřována byla při polostrukturovaných rozhovorech především pojmově – někdy se SPC, a také s PPP. Ve školách většinou nemají v rámci poradenských služeb přímo a pravidelně k dispozici psychologa nebo psycholožku, pouze několik škol disponuje profesně pozicí speciálního pedagoga. Některé školy psychologických konzultací využívají v rámci školy, kdy je pozice psychologa nebo psycholožky financována z tzv. šablon. Obě strany, vyučující i studující, by podle výsledků zrealizovaného mapování inkluze rády a efektivně využívaly psychologického poradenství a konzultací aktivně během školního roku.

Potenciálně by mapované školy uvítaly i větší aktivní spolupráci poradenských služeb školy s rodiči a zákonnými zástupci.

Z mapování v rámci polostrukturovaných rozhovorů vyplynulo, že studující mají na všech školách možnost využívat konzultační hodiny. Řeší se při nich problematika a témata z oblasti vztahové (v rámci školy, rodinné, partnerské vztahy), dále se řeší šikana, drogové závislosti, závislosti na nikotinu, alkoholu, sociokulturní problematika, legislativní,

finanční tematika a možnosti finančního příjmu, zkušenosti s OSPOD. Problematika gamblerství, poruch příjmu potravy, závislosti na práci s mobily, tablety, notebooky a PC celkově patří rovněž mezi diskutované a konzultované oblasti.

Vše se nejčastěji (v souvislosti s mírou důvěry k dané osobě) řeší s výchovnými poradci a metodiky prevence, studující se obracejí i přímo na vedení škol a na TU. Také se nastavuje systém posloupnosti řešení problémů znevýhodněných studujících, podle potřeby je připravena konzultační pomoc nejen v rámci výukových problémů, ale i pomoc v problematice šikany, drog, alkoholu, vztahů rodinných, partnerských, v rámci komunikačních problémů apod. Konzultační poradenství je využíváno průměrně, je ovlivněno typem škol.

Podle aktuální potřeby i příležitostně spolupracují školy s různými institucemi, okrajově např. i s OSPOD, pravidelná a úzká spolupráce je také se SPC a PPP.

Odlišně je nastaveno poradenství u sloučených škol. Někde jde např. navíc i o 1 nadřazenou vedoucí pozici výchovného poradce nad výchovným poradenstvím dalších škol.

Na mnoha školách vznikly u některých pedagogických pracovníků duplicity funkcí. Jde často o skutečnost, která vzniká z důvodu nedostačujících finančních prostředků na mzdy jednotlivých pracovních pozic. Někde jde i o sloučení 3 funkcí. Problémem je pak následně nemožnost vzájemné zastupitelnosti a náročnost psychická.

Plán výchovného poradenství je průběžně evidován, pozice výchovného poradce a pozice metodika prevence jsou zveřejněny velice často na webu školy, chybí zde však často informace o ŠPP jako takovém a zveřejnění konzultačních hodin přímo na webovém rozhraní. Školy většinou koncepčně systém této prezentace plánují.

Na školách jsou zřizována školní poradenská pracoviště a spolupráce jejich pracovníků s dalšími vyučujícími je na různé kvalitativní úrovni.

Mnohdy se zvolené přístupy jednotlivých škol liší. Počítá se s vývojem pracovních pozic, plánované jsou personální posily. Výhledem v oblasti inkluze je koncepce dlouhodobého záměru a vizí škol.

Školní poradenská pracoviště mají převážně vytvořené dlouhodobé plány, četnosti setkávání, pravidelně jsou nastavené harmonogramy schůzek a evaluací.

Jednotlivé školy na odlišné úrovni podporují sebehodnocení – odlišnosti lze nalézt podle výukových předmětů, podle ročníků a osobního přístupu vyučujících.

Odlišný a složitý je názor na asistenci. V povědomí převažuje nejčastěji názor, že asistence je zbytečná, že je rušivým elementem výuky, ovlivňuje negativně kognitivní funkce studujících, vadí vyučujícím jako cizí element, chybí zde stále dostatek argumentů a referencí s efektivním pozitivním přístupem zkušených vyučujících.

Asistence je podporována aktivně pouze tam, kde úspěšně funguje a pomáhá k hladkému průběhu výuky, bez ohledu na nízkou finanční mzdu asistentů a asistentek.

Vyučující kvůli současné přetíženosti poradenských zařízení využívají ke konzultacím konkrétních situací velice často svoje osobní kontakty.

3.4. Inkluze a její vývoj v návaznosti na vyhlášku

č.27/2016 Sb.

Inkluze a její vývoj v návaznosti na vyhlášku č.27/2016 Sb. úzce souvisí s jednotlivými typy škol, aprobacemi a pracovními pozicemi celkově.

Vyhláška je na všech zmapovaných školách akceptována, některé názory na ni jsou úzce vyhraněny, velkým tématem k diskuzím jsou odborný výcvik a pojem inkluze, problémy u mentálního znevýhodnění a následného praktického vstupu na trh práce.

Rozdíl (kromě administrativy) není oproti předcházejícímu období před platností vyhlášky spatřován zcela všude, jedná se vždy o individuální a odlišně pojaté poznatky. Psychologa nebo psycholožku by školy v návaznosti na vyhlášku rády dlouhodobě využívaly k pravidelným konzultacím. Z mapování vyplynulo, že psychických problémů středoškoláků je postupně stále více a pravidelně přibývají. Studující neumí pracovat s problémem jako takovým, neumí řešit běžné situace, vyhodnotit adekvátnost závažnosti problému, neumí většinu problémů řešit jako osobní problém. Chybí jim celkový hodnotící přístup a nadhled pro řešení školních, rodinných a výukových neobvyklých situací.

Podpůrná opatření se na školách realizují, rediagnostiky jsou téměř všude z časového hlediska složité. Složitá je aktuálně situace v časové křivce ohledně vypisování nových studijních a učebních oborů – jedná se o posloupnost žádosti školy k povolení oboru, následně o vlastní podání žádosti ke schválení, poté o vlastní schválení nového oboru pro školu. Povolení nového oboru a otevření tohoto oboru nemá správnou časovou posloupnost kvůli aktuální platné legislativě.

S vyhláškou a s jejími aktualizacemi se průběžně na školách pracuje, sledují se otevřené diskuze v médiích. Často situaci sledují i studující.

Z mapování vyplynulo, že přístupy k problematice jsou individuální, silně propojené s vedením školy a s osobními aktivitami vyučujících. Na některých školách jsou s problematikou aktuálně seznamováni všichni zaměstnanci a zaměstnankyně.

3.5. Ostatní zjištění

Velkým problémem je výuka cizinců na všech školách Středočeského kraje. Přístup k našemu mateřskému jazyku je různorodý, na vlastní výuku češtiny pro cizince není v rozvrhu škol vyhrazen velký časový prostor a na některých školách, které nepracují např. s tzv. šablonami, existuje mezi vyučujícími celkové povědomí, že se vše potřebné studující

někde rychle naučí tak, aby ve výuce zdárně obstáli. Nelehká je pak v praxi situace pro vyučující i studující, zejména v 1. ročnících studia.

Studujícím jsou předkládány gramatiky a učebnice na úrovni běžných středoškolských učebnic jednotlivých ročníků, což je obrovský jazykový problém. Vytváří se jazyková bariéra mezi studujícími a vyučujícími a ovlivňuje to negativně stupeň klasifikace. Na středních školách se nevyužívá vůbec tzv. čeština pro cizince, která je obsahově a chronologicky nastavena v různých typech učebnic na takové úrovni, že např. cizinci, kteří se v ČR rok připravují podle těchto učebnic na přijímací zkoušky na VŠ, zvládnou rozdílové nostrifikační zkoušky jazykové úrovně a obhajovací i přijímací zkoušky na různé typy VŠ velice kvalitně a úspěšně.

Problémem sloučených škol v kraji je jejich odlišné studijní a učební zaměření. Existence těchto sloučených škol způsobuje to, že se zaměstnanci a zaměstnankyně často vzájemně vůbec neznají. Ze sloučení několika škol do názvu a ředitelství jedné školy dosud nevyprchala rivalita a nepřístupnost, komunikace se zde omezuje na minimum.

Velkým problémem mnoha škol je vysoký, v podstatě předdůchodový a důchodový, věk vyučujících a následně i finanční ohodnocení vyučujících, s čímž finančně velice úzce souvisí i nenárokové složky mezd.

Výchovní poradci a poradkyně v kraji by, vzhledem ke zmíněné náročnosti své práce v oblasti inkluze, uvítali zohlednění tohoto faktu snížením počtu hodin, respektive rozsahu přímé pedagogické činnosti, zvláště na školách, kde mají E obory, stejně tak tomu je na praktických školách.

Tématem dalších diskutovaných problémů je bezbariérovost budov a nastavení postupů a systému, jak tuto situaci změnit. Vše je ve fázi zpracovávání a podrobnějších aktualizací. Bezbariérovost budov zvýší prestiž školy v nabídce škol při volbě technických oborů. Komplexně se umožní např. tělesně znevýhodněným studovat učební, studijní i

nástavbové obory. Vše je úzce spjato s finančními možnostmi zřizovatelů škol.

Velkou roli regionálního charakteru hraje demografické složení obyvatelstva a demografický vývoj regionu. Ve Středočeském kraji žije a své děti nechává studovat mnoho sociokulturně znevýhodněných rodin. Jejich děti studují převážně na středních odborných učilištích.

Některé školy dlouhodobě řeší záškoláctví a různými způsoby bojují se skutečností, že rodinám takových studujících chybí základní životní návyky a mnohdy nepracuje již 3. generace rodin. Jedná se o romské studující i o další studující ze znevýhodněných rodinných prostředí. Studující jsou často jedinými osobami těchto rodin, které mají nějaké povinnosti.

Mnoho studujících ze sociokulturně znevýhodněného prostředí bojuje s nedostatkem finančních prostředků ke studiu i na obživu, školy často zastupují rodiny a pomáhají řešit možnosti pracovních přívýdělků, osamostatnění se, ubytování i bydlení. Mnoho studujících nedisponuje dostatkem financí k dojíždění do škol.

Specifikem kraje byly 2 zmapované vězeňské školy, kde všichni studující spadají svým zařazením mezi sociokulturně znevýhodněné. Zde se však jedná o dospělé jedince, kteří nemají za sebou často žádnou rodinu.

Postřehy a návrhy studujících ke studiu jsou převážně pozitivní, podle typu a časového harmonogramu výuky by se jim líbily většinou samostatné prostory ke sportu – fitness centra, studovny s možností poslechu hudby do sluchátek a samostatná možnost přípravy kávy a čaje. Zde se nesetkávají s pochopením u vedení škol, které tyto aktivity záměrně nepodporují vzhledem k aktuálním předpisům požární ochrany a BOZP.

Studujícím nejčastěji podle mapování vyhovuje kolektivní studium v třídním kolektivu, oceňují vzájemnou provázanost věkovou, provázanost

studijních zaměření a oborů, pobyt v izolaci domova s možností individuálního studia a docházením k přezkoušení nijak nepodporují.

Odlišný přístup k asistenci mají vyučující teoretických a odborných předmětů.

Složité je v tomto kraji dlouhodobá spolupráce s praktickými i odbornými lékaři, kteří nemají dostatek odborných znalostí k jednotlivým studijním a učebním oborům a dávají doporučení ke studiu i takovým studujícím, kteří prakticky nemají šance se, s ohledem na typy svých znevýhodnění, stát úspěšnými absolventy škol.

Problémem je i komunikace v rámci ochrany osobních údajů, tzv. GDPR. Vyučující se často v rámci těchto opatření nemohou dozvědět vše podstatné pro individuální přístup ke studujícím.

Školy využívají v rámci klasifikace za jednotlivá klasifikační období nejčastěji klasickou klasifikační stupnici.

Diagnostiky studujících jsou na školách průběžně evidovány nejčastěji duplicitně – písemně v uzamčeném prostoru a elektronicky v elektronickém softwaru škol, zodpovídá za ně vedení škol a výchovní poradci a poradkyně.

Celková výzdoba a úprava škol ve vztahu ke znevýhodněným a nadaným podle návštěv všech škol závisí na typu školy, oboru a na historických faktech regionu i budovy.

Návštěva výuky během vlastního mapování se realizovala ve všech školách. Podle vyjádření oslovených zástupců škol jejich výuka probíhá podle naplánovaného harmonogramu a jako problém vnímají, že neexistují jednotné osnovy škol – nejčastěji na něj narážejí při změnách studijních a učebních oborů studujících a při přestěhování. Inkludování vnímají tyto propastné rozdíly velice složitě a vše s tím související je pro ně velice náročné.

4. DOPORUČENÍ

4.1. Doporučení zřizovateli/decizní sféře:

Nastavit systém funkční a efektivní spolupráce mezi zřizovatelem a každou školou individuálně. Komunikovat se školami, znát podrobněji jejich problematiku, pomáhat jim konzultovat investiční i neinvestiční problémy ve vztahu k inkluzi.

Jedná se o časté doporučení, které je důležité pro kvalitní výsledky inkluzivního vzdělávání. Je vhodné se zaměřit na pravidelnost spolupráce a nastavit si harmonogram vzájemných a prospěšných konzultací.

Podporovat a propojovat školy vzájemně mezi sebou.

Doporučením je nastavit jednak systém setkávání jednotlivých škol oborově shodných a podobných a jednak systém setkávání škol regionálně v blízké dopravní dostupnosti.

Nepodporovat narůstající systém administrativy a nerozšiřovat ho.

Z mapování vyplynulo, že školy jsou zahlcovány stále vyšším množstvím nezbytných tabulek, dotazníků, zpracováním hlášení apod., zlepšením by mohlo být omezení tohoto systému zpracovávání, a nastavení zpracovávání pouze administrativně nezbytných a časově minimálně náročných nejdůležitějších dokumentů.

Přístupovat k zaměstnancům škol jako k zaměstnancům každé jiné firmy či spolku nebo veřejnosprávní instituce.

Toto zjištění vyplynulo z dotazování v polostrukturovaných rozhovorech a zároveň při návštěvách škol při výuce, školy se cítí zahlcovány nadbytečnými požadavky bez finančního ohodnocení.

Doporučením je komplexně akceptovat náročnost pedagogického povolání, nevytvářet a nepodporovat podmínky, jež v široké veřejnosti vzbuzují

dojem, že zaměstnanci škol mají časově minimálně náročnou profesi a mají mimořádně krátkou pracovní dobu.

Zajímat se o své školy, finančně je podporovat, komunikovat s nimi a vytvářet tematicky odpovídající vize a strategie škol do budoucna. Spolupodílet se na vzhledu a atmosféře škol.

Řešením je doporučení nastavit systém aktivní spolupráce při vytváření rozpočtu v horizontu aktuálních potřeb i v časovém horizontu několika let, společně nastavovat strategické plánování pro školy v rámci veřejnosprávních strategických plánů apod.

4.2. Doporučení pro vedení škol:

Motivovat zaměstnance a zaměstnankyně k úspěšnému výkonu jejich profesí, mít možnost efektivně řešit finanční odměny formou nenárokových složek za odvedenou práci.

Toto doporučení je směřováno k úzké spolupráci se zřizovatelem a k nastavení systému financování a k vytváření rozpadu finančních položek rozpočtu pro jednotlivá období každého kalendářního roku.

Delegovat kompetence.

Delegování kompetencí je doporučováno k ulehčení náročnosti všech pracovních dnů ředitelům a ředitelkám a jejich zástupcům a zástupkyním.

Komunikovat průběžně se zřizovatelem, nevytvářet komunikační bariéry.

Školy často mají dojem, že s nimi zřizovatel nepotřebuje řešit témata, která se školou souvisí a jsou s ní provázána. Je nutné komunikovat, nastavit harmonogramy konzultací a sledovat plnění úkolů a závěrů z těchto jednání.

Pravidelně komunikovat s pedagogickým sborem, prioritně s výchovnými poradci, metodiky prevence.

Kromě aktuálně potřebné komunikace je doporučováno nastavení systému a časového harmonogramu vzájemných konzultací a schůzek s vytvářením výstupů a jednotlivých úkolů pro zlepšování situace na každé škole ve vztahu ke znevýhodněným a nadaným studujícím.

Vytvářet plánování skladby pedagogických sborů, akceptovat věk vyučujících a jejich znalosti a dovednosti, mít v pedagogických sborech odborníky a akceptovat zároveň jejich starobní důchod. Motivovat vyučující k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků.

Toto doporučení je pro všechny vyučující. Bohužel absolventi mívají často dojem, že již nic nového nepotřebují znát a rozšiřovat si své poznatky po absolvování VŠ. Stejný dojem mají věkově nejstarší vyučující na školách, jejich dojem je rozšířen ještě o poznatek, že se již nic nového před ukončením profesní kariéry učit nebudou, protože to již nepotřebují. Na několika školách se vedení škol potýká s odporem k technice a elektronice, s prací na PC.

Nastavit systém obměny pedagogických sborů vzhledem k věkové výši zaměstnanců.

Řešením je spolupráce s univerzitami a nastavení systému a harmonogramu, jak a kdy přijímat postupně nové mladé vyučující (absolventy a absolventky), propojovat je komunikačně a profesně s těmi stávajícími vyučujícími a nevytvářet mezi nimi profesní a komunikační bariéry. Doporučením je nastavovat formy spolupráce v rámci práce se znevýhodněnými a nadanými studujícími a pracovat průběžně již se studujícími pedagogických fakult, motivovat je k nástupu na trh práce do vystudovaného oboru a zapojovat je postupně do chodu škol.

Vzájemně spolupracovat s jinými školami a nevytvářet mezi sebou odstup a konkurenční boj v rámci otevírání stejných nebo podobných oborů, nepřetahovat si vzájemně cíleně studující ze školy na školu.

Řešením je naučit se akceptovat druhé, umění naslouchat a umění asertivně komunikovat a spolupracovat dlouhodobě aktivně při přípravě strategie škol.

Využívat kontinuálně tzv. šablon. Otevřeně komunikovat se studujícími, mezi sebou, nevytvářet neklidné a stresové prostředí pro studující kvůli nefungujícím kolegiálním vztahům.

Doporučením je znát obsah tzv. šablon a využívat je např. k různým formám netypických konzultací, využívat možností vytvořit výuku češtiny pro cizince v plném rozsahu tak, aby bylo možno usnadnit studujícím ve výuce co nejvíce plnohodnotnou komunikaci.

Průběžně sledovat a nastavovat pracovní pozice tak, aby se funkce a pracovní pozice nemohly kumulovat.

Jako vhodné doporučení se jeví sledovat vše vzhledem k počtu osob zapojených do ŠPP a k platné legislativě, brát v potaz potřeby vzájemné zastupitelnosti.

Pracovat s prvky relaxace v budovách škol.

Ze zjištění při mapování vyplývá, že je vhodné rozšiřovat aktuálně podle konkrétní potřeby jednotlivých oborů i škol relaxační zóny a vybavovat průběžně tyto prostory tak, aby odpovídaly kompromisně představám a potřebám studujících i vyučujících.

Doporučovat tvorbu samostatných portfolií profesního charakteru. Pokračovat v plánovaných vizích a dokumentech ve vztahu k inkluzi v teoretickém i praktickém výcviku.

Doporučením je vytváření profesních portfolií samotnými studujícími pod vedením vyučujících. Vytváření aktualizací pro vize a nastavené platné dokumenty, uplatňovat je pod vedením školy v rámci odborného výcviku a v souvislosti s tím odstraňovat bariéry pro zapojení asistence do výuky (asistent pedagoga, osobní asistent, sdílená asistence) u všech

zaměstnanců školy a aplikovat tyto zkušenosti prostřednictvím konzultací, případně besed o ověřených konkrétních formách do povědomí studujících.

Jako vhodné se jeví v některých případech s tím související aktuální vymezení konkrétních parkovacích míst u škol pro studující s fyzickým handicapem (v některých případech i pro doprovázející asistenci) apod. Vše lze aktualizovat podle potřeb v návaznosti na legislativní opatření města a vzdělávacího objektu.

Investovat do objektů škol

Doporučením je spolupracovat na finančních podporách investičního i neinvestičního charakteru se zřizovatelem, aktuálně nastavovat priority ve vztahu k inkluzi a ke změnám ve škole.

Zajistit výhledově bezbariérovost školy, návazně na komplex budov školy (jednotlivě na pracovištích).

Komunikovat s NNO a zdravotnickými zařízeními, s lékaři.

Doporučením je i uvažovat o funkčnosti a využití schránky důvěry, o nastavování pravidel využívání, o modernizaci komunikace ve vazbě studující a vyučující, vyučující a rodiče.

4.3. Doporučení pedagogickým pracovníkům a zaměstnancům školy:

Vzájemně mezi sebou komunikovat, nejen oborově. Zapojovat se do plánování budoucnosti škol. Spolupracovat vzájemně mezi sebou. Spolupracovat efektivně a pravidelně s vedením škol.

Jedná se o situace, které vyplývají z mapování a z narůstajících povinností a doporučením pro řešení je nastavení systému komunikace a harmonogramu, to vše v rámci formálního přístupu. Doporučením je i

podporovat neformální způsoby komunikace, podporovat např. společné zážitkové a neformální aktivity pedagogických sborů pro vytváření podmínek efektivní profesní komunikaci na pracovištích. Motivovat vyučující k vytváření podmínek příjemného pracoviště formou odstraňování komunikačních a profesních bariér.

Akceptovat jednotlivá znevýhodnění, umět používat kompenzační pomůcky. Uplatňovat individuální přístup ve výuce. Zavádět skupinové formy výuky.

Vhodným doporučením se jeví podrobné seznámení se s diagnostikami u jednotlivých IP a podpůrných opatření. Následně pak vytvářet poslechové materiály a prezentace, např. pro zrakově oslabené studující, dále si připravovat pro dlouhodobě nepřítomné např. webináře, umožňovat ve výjimečných případech skype komunikaci dlouhodobě nepřítomným s aktivním zapojením do výuky. Jakékoli typy a formy prezentací poskytovat znevýhodněným a nadaným k samostudiu.

Odstraňovat bariéry pro zapojení asistence do výuky (asistent pedagoga, osobní asistent, sdílená asistence) u všech zaměstnanců školy a aplikovat tyto zkušenosti prostřednictvím konzultací, případně besed ověřenými konkrétními formami.

Řešením je v případě potřeby využívat aktivně ve vazbě na diagnostiky asistenci pedagoga, osobní asistenci (i na přechodná poutavá období studujících), využívat i sdílenou asistenci s podporou vedení školy a s nastaveným finančním ohodnocením, které je velkou motivací pro kvalitní pracovní výkon.

Odstraňovat bariéry v komunikaci s rodiči a zákonnými zástupci.

Řešením jsou i neformální setkávání pro seznámení se s rodiči a zákonnými zástupci, často je vhodné podle individuálního zvážení využívat setkávání za přítomnosti studujících a podporovat komunikaci s rodiči. Dalším řešením a doporučením je využívat verbální i elektronickou a

písemnou formu komunikace, nastavit v komunikaci důslednost, ověření informací apod.

Otevřeně komunikovat se studujícími, mezi sebou, nevytvářet neklidné a stresové prostředí pro studující kvůli nefungujícím kolegiálním vztahům. Komunikovat se zřizovatelem.

Doporučením je nastavit si systém komunikace a díky vzdělávání (DVVP) uplatňovat prvky nekonfliktní komunikace, stavět ji na empatii a emoční inteligenci.

Pracovat s prvky výjimečnosti a znevýhodnění zároveň, propojovat tyto oblasti a nastavovat nejefektivnější kroky k podpoře takových studujících.

Častým prvkem pro úspěšné řešení je sledování aktivit a výsledků nadaných v různých činnostech a výukových předmětech, evidence úspěchů a metod a forem podpory nadání v jednotlivých předmětech.

Zajistit v návaznosti na vyhlášku č. 27/2016 Sb. IVP nadaných žáků, vhodné je průběžné sledování mimořádné výjimečnosti v rámci výukových předmětů, dále využívání možností konzultovat nadání i nad rámec PPP a SPC v rámci regionu ČR.

Doporučením je využívat spolupráci a konzultační činnosti s PPP, SPC, a tím v praxi prohlubovat konzultace na osobní úrovni v rámci aktuálních vazeb na jiné školy, dále je doporučením efektivně spolupracovat v případě potřeby s OSPOD apod. Aktualizovat průběžně poznatky k vyhlášce č.27/ 2016 Sb., navázat kontakty se školami, které již legislativní opatření aktuálně a ve vyšší míře uplatňovaly, a které nabízí spolupráci a konzultace, formulovat poznatky pro všechny vyučující, aktualizovat informace průběžně v elektronické komunikaci intranetu školy.

Řešením je v případě potřeby i aktivně využívat, ve vazbě na diagnostiky, asistenci pedagoga, osobní asistenci (i na přechodná poutřazová období studujících), využívat i sdílenou asistenci.

Koordinovat a doporučovat vyučujícím znalost odborných pojmů a témat v souvislosti s inkluzí, seznamovat s problematikou rodiče.

Samostudiem i doporučeným DVVP i případně vzděláváním v rámci školy lze odstranit nejistotu ze znalostí odborných pojmů v rámci inkluze a znevýhodnění.

4.4. Doporučení vedení a pracovníkům školských poradenských zařízení:

Sjednotit pravidla spolupráce, sjednotit postupy zpracovávání diagnostik studujících, výklad vyhlášky a kritéria pro přiznávání podpůrných opatření v rámci kraje a v jednotlivých zařízeních.

Doporučením je sjednocení nastavení pravidel vzájemné a efektivní spolupráce a nastavení postupů pro zpracovávání diagnostik podle dané vyhlášky. Dalším doporučením je nastavit v jednotlivých zařízeních výklad vyhlášky, který v přístupu školských poradenských zařízení není v kraji jednotný. Nejsou shodná kritéria pro přiznávání podpůrných opatření školskými poradenskými zařízeními, která jsou řízena různými zřizovateli.

V rámci metodické podpory podpořit vzájemnou spolupráci a sdílení zkušeností.

Přestože se situace postupně podle aktuální potřeby lépe nastavuje a zlepšuje a příležitostí přibývá, vyučující postrádají kvalitní metodickou podporu a návazně i příležitosti ke sdílení zkušeností. Školská poradenská zařízení mohou přispět realizací vzdělávání pro vyučující v rámci regionu. Jako velice vhodná se jeví plánovaná a následně realizovaná školení na míru požadavků jednotlivých škol přímo ve školách.

5. SHRNU TÍ A ZÁVĚR

Zpráva je zpracována na základě uskutečněného mapování inkluze na SŠ a VOŠ v období do června 2018.

Celkové postoje a názory získané během mapování úzce souvisí s aktuální situací v době mapování na každé škole, jsou subjektivními i objektivními názory dotazovaných osob.

Mnohde přetrvávají konzervativní přístupy k dané problematice, nezájem a nedostatečná motivace pro změnu, nezájem o to se dál průběžně vzdělávat a rozšiřovat si znalosti a dovednosti.

Středočeský kraj patří v ČR k největším počtem středních a vyšších odborných škol. Jejich počet za 2 roky klesl minimálně. Školy mají často velice úzkou komunikační vazbu na střední a vyšší odborné školy v hlavním městě ČR v Praze. Studující v okrajových okresech kraje jsou často podle trvalého bydliště ze sousedních okresů a krajů.

Mapovány byly školy různých typů bez priorit specifikace typů a názvů v rámci harmonogramu mapování pro tento kraj.

Středočeský kraj má mezi svými školami školy sloučené, jedná se však o dosti citlivou volbu propojení v rámci studijních a učebních oborů. Přístup vedení škol k mapování byl odlišný, zmapovány nebyly z oslovených škol pouze 2 školy – jedna neodpovídala na opakované oslovení, druhá škola mapování jednoznačně písemně odmítla.

Zmapované školy velice často neměly přehled o existenci minitýmu kraje. Někteří dotazovaní sice o existenci věděli, ale neměli již časové rezervy na zapojení se do aktivit a jednání tohoto týmu.

Specifikem kraje bylo mapování 2 středních škol přímo v prostředí věznic – v Jiřicích a ve Vinařicích. Zde byla navštívena výuka garantkou inkluze pod vězeňským dohledem, stejně tak mapování inkluze při polostrukturovaných rozhovorech. V jedné ze škol byla absolvována pod vězeňským dohledem i návštěva odborné výuky.

Z pohledu studujících (sdělení prostřednictvím studujících) je jejich škola ve většině případů vnímána atmosférou, přístupem a snahou o zlepšování podmínek velice dobře, podporou individuálních přístupů u studujících s individuálními vzdělávacími plány, atmosférou, vzájemnou pomocí studujícím ze strany vyučujících, i s pomocí od dalších studujících, kteří jsou na stejné nebo podobné úrovni s nějakým typem znevýhodnění, i s pomocí studujících bez handicapu nebo s pomocí u SPU.

Dle vyjádření pedagogů mnohým studujícím chybí při vstupu na střední školu základní znalosti učiva.

Na školách se téměř všude pracuje se znevýhodněnými studujícími, funguje systém individuálních konzultací, je nastaven systém podpory, z něhož jsou aktuálně dle potřeby vybírány vhodné nástroje podpory v souladu se závěry diagnostik. Jak již bylo uvedeno, názory na asistenci se celkově liší.

Každá škola má počty studujících ve třídách v počtech navazujících na demografický vývoj oblasti, jsou zde identifikováni rovněž nadaní. Jedná se především o podporu manuální zručnosti u studujících učebních oborů, u středních odborných škol tito studující disponují mimořádnými schopnostmi, chybí jim často motivace k získávání dalších vyšší odborných znalostí, nemají potřebu více na sobě pracovat, navštěvovat např. navazující specifické kurzy na spolupracujících VŠ apod.

Řešení problémů na školách funguje v těchto posloupnostech:

- 1./ Studující – vyučující (nebo třídní učitel) – vedení školy.
- 2./ Studující – vyučující (nebo třídní učitel) – nejčastěji výchovný poradce nebo metodik prevence.
- 3./ Ve vztahu TU – studující (nebo rodiče) – vedení školy a ŠPP a další navazující odborná péče (psychologické poradenství apod.).

Realizace výuky se v některých okresech potýká s nevhodně regionálně nastavenou dopravní obslužností. Plnoletí se dopravují ke studiu nejčastěji vlastními automobily.

Některé školy využívají efektivně investičních i neinvestičních dotačních titulů.

Celkově je v kraji nízké povědomí některých vyučujících o nadání, vycházejícím z aktuálně platných diagnostik studujících, následně je pak právě u těchto vyučujících v praxi velmi nízká podpora nadaných (problém identifikace nadaných a prezentace jejich dovedností).

Regionálně se postupně podle mapování zvyšuje počet žáků s potřebou podpůrných opatření – což znamená vyšší nároky na zvládnutí výuky ze strany vyučujících, včetně vyšších nároků na jejich podporu.

V rámci migrace apod. vyvstává problematika studujících s OMJ (odlišným mateřským jazykem), kteří nemají žádné nebo nedostatečné znalosti českého jazyka a nemohou do doby jeho osvojení na relevantní úrovni absolvovat vzdělávací proces odpovídajícím způsobem, není zaváděna povinně výuka češtiny pro cizince, která disponuje kvalitním obsahem bez zatěžování nadbytečnými gramatickými jevy.

Velkým problémem v kraji je dlouhodobá přetíženost školských poradenských zařízení (dále jen ŠPZ), což má primárně vysoký vliv na kvalitu jejich práce i dodržování legislativně daných lhůt, sekundárně pak nemají ŠPZ kapacitu na metodické vedení ŠPP a spolupráci se školami, z přetíženosti vznikají často nedorozumění, časové prodlevy a špatná komunikace.

Vyučující nemají dostatečné zdroje informací a nedisponují dostatečnými časovými možnostmi v rámci práce s cizinci ve výuce, nedisponují časovými rezervami pro další tvorbu individuálních jazykových materiálů.

Problémem škol je i individuální hledání PPP a SPC, která se zaměřují na mimořádně nadané a jsou schopny jim nastavit individuální plán a podpůrná opatření tzv. na míru.

Závěrem lze konstatovat, že dvouleté mapování inkluze ve Středočeském kraji přineslo mnoho zajímavých poznatků a faktů a

otevřelo na jednotlivých školách snadnější cestu k vzájemné provázanosti teorie a praxe v rámci vyhlášky č. 27/ 2016 Sb.

6. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:

BOZP – bezpečnost a ochrana zdraví při práci

ČR – Česká republika

DVPP - další vzdělávání pedagogických pracovníků

IP – individuální plán

IVP – individuální vzdělávací plán

NNO – nestátní nezisková organizace

OMJ – odlišný mateřský jazyk

OP VVV – Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

OSPOD – Odbor sociálně právní ochrany dětí

PC – personal computer – osobní počítač

P-KAP – Podpora krajského akčního plánování

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

PO - podpůrná opatření

SPC – speciální pedagogické centrum

SPU – specifické poruchy učení

SVP – speciální vzdělávací potřeby

SŠ - střední škola

SČK – Středočeský kraj

ŠPZ – školské poradenské zařízení

ŠPP – školní poradenské pracoviště

TU – třídní učitelka, učitelka

VOŠ – vyšší odborná škola

VŠ – vysoká škola

ZŠ - základní škola

Kategorie vzdělání na SŠ a VOŠ:

- C - střední vzdělání**
praktická škola jednoletá a dvouletá pro absolventy základní školy speciální
- J - střední vzdělání**
bez výučního listu – délka studia 2 roky
- E - střední vzdělání s výučním listem**
především pro žáky se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním – délka studia 2 nebo 3 roky
- H - střední vzdělání s výučním listem**
délka studia 3 roky
- K - střední vzdělání s maturitní zkouškou**
všeobecné (gymnaziální) vzdělání – délka studia 4 roky
- L - střední vzdělání s maturitní zkouškou**
odborné vzdělání s odborným výcvikem – délka studia 4 roky
nebo
nástavbové studium poskytující vzdělání s maturitní zkouškou
po získání středního vzdělání s výučním listem – délka studia 2 roky
- M - střední vzdělání s maturitní zkouškou**
odborné – délka studia 4 roky
- N - vyšší odborné vzdělání**
zkratka udělovaného titulu DiS. – délka studia 3–3,5 roku
- P - vyšší odborné vzdělání na konzervatoři**
zkratka udělovaného titulu DiS. – délka studia 2 roky